

Metoderapport for SKUP 2011

Bård Wormdal – Satellittkrigen

Boka Satellittkrigen ble utgitt november 2011 i et samarbeid mellom NRK Aktivum og Pax forlag.

Forfatter er journalist Bård Wormdal, som er ansatt ved NRK Troms og Finnmark sin redaksjon i Vadsø. Adressen til redaksjonen er NRK Troms og Finnmark, Grensen 1, 9800 Vadsø. Telefon sentralbord er 77 66 12 00.

Bård Wormdal har samme kontoradresse. Bård Wormdal nås også på 99 64 20 05, bard.wormdal@nrk.no eller baaworm@online.no

Hvordan arbeidet tok til

Det hadde ikke blitt noen bok hvis ikke journalist Inge Sellevåg i Bergens Tidende hadde bitt seg merke i en liten notis i Aftenposten i 1998. I den lille notisen stod det at en ny radar i Vardø skulle overvåke romskrot. Kilden var Forsvarets Overkommando. Inge Sellevåg kjøpte ikke den forklaringen. Han klarte ved hjelp av amerikanske militære dokumenter, bedriftspresentasjoner og amerikanske eksperter å påvise at radaren tidligere hadde stått i California og deltatt i tester for det omdiskuterte amerikanske interkontinentale atomrakettforsvaret. Det var også dokumentasjon på at Vardø-radaren hadde en lignende rolle i Norge. Norsk offisiell politikk den gang som nå var og er et klart nei til instalasjoner av dette slag på norsk jord.

Artiklene i Bergens Tidende ble ikke fulgt opp av hovedstadsavisene, og i liten grad av de andre større redaksjonene i Oslo. Inge Sellevåg hadde ønske om riksinteresse for å få gjennomslag for sine saker. Jeg innledet et samarbeid med Sellevåg der jeg fikk artiklene hans i forkant slik at jeg kunne lage radioversjoner for Dagsnytt på hans materiale. Jeg fikk kjennskap til spennende bruk av internett og muntlige amerikanske kilder samt et nytt stoffområde. Sellevåg nådde ut til et større publikum. I 2000 fikk Inge Sellevåg Den store journalistprisen for sitt arbeid. Jeg hadde blitt tent på å gå videre.

På dette tidspunktet hadde jeg ikke gjort noe selvstendig undersøkende journalistikk. Etter hvert prøvde jeg meg fram videre, både i forhold til dokumenter på nett og i kontakt med nye eksperter og andre som kunne gi mer kunnskap om den amerikanske radaren i Vardø. (Norske myndigheter nektet fortsatt for enhver kobling mellom rakettforsvaret og radaren i Finnmark.) Først jobbet jeg i et samspill med Inge Sellevåg i Bergens Tidende, siden på egenhånd, da han trappet ned på sitt arbeid. Den sentrale problemstillingen var å kunne komme med så sterke bevis for at radaren er en del av det amerikanske rakettforsvaret at det ikke kunne være noen tvil om at det norske myndigheter sa ikke var korrekt. Jeg kom med så mye nytt materiale at redaksjonsledelsen i NRK Brennpunkt gikk inn for at jeg skulle lage et program. Programmet Pentagons Øye var på luften høsten 2005. Programmet kan sees på <http://www.youtube.com/watch?v=NDVYtbYDIlc>

Etter at programmet var ferdig kom en følelse av at jeg ikke hadde klart å komme i mål med min research. Det var spesielt i forhold til en annen funksjon for radaren, nemlig å følge etter fiendtlige satellitter for å få posisjonsdata og andre typer data for å kunne angripe satellittene med raketter og på andre måter. Skremmende perspektiver, helt ukjent i den offentlige debatt. Det førte til at jeg igjen gikk inn i arbeidet med full styrke. Jeg får bekreftet at å utvikle denne type krigføring har høy prioritet i Pentagon. Radaren i Finnmark har en sentral rolle.

Ståle Hansen, researcher i Brennpunkt, mente jeg burde utvide perspektivet. Han mente jeg burde se på hvordan instalasjoner på Svalbard brukes av de militære for å nyttiggjøre seg verdensrommet. Raskt så jeg problematikken knyttet til Svalbardtraktaten. Det skulle ikke mange nettsøk til for å se at satellitter som laster ned militær etterretningsdata bruker den norske satellittstasjonen SvalSat ved Longyearbyen. Svalbardtraktaten sier øygruppen ikke skal brukes for krigslignende formål.

I telefonsamtale med professor i juss, Geir Ulfstein, en av Norges fremste eksperter på Svalbardtraktaten, sier han at problemstillingen i forhold til en ny norsk satellittstasjon i Antarktis og Antarktistraktaten er nøyaktig den samme som for satellittstasjonen på Svalbard og Svalbardtraktaten. Postjournal og nettsøk bekrefter at satellitter laster ned militær etterretningsdata ved den norske satellittstasjonen i Antarktis til tross at Antarktistraktaten sier at kontinentet kun skal brukes til sivil virksomhet. Jeg har grunnrisset av den mest oppsiktsvekkende historien jeg har sittet på i mine snart 30 år i journalistikken.

Den sentrale problemstillingen ved starten av prosjektet.

Den sentrale problemstillingen ved starten av prosjektet var å beskrive og dokumentere hvordan den amerikanske radaren i Finnmark skal brukes i krigføring mot satellitter i verdensrommet, og hvordan USA på andre måter forbereder seg på angrep på satellitter og forsvar av egne satellitter. I 2007 skjøt Kina ned en av sine satellitter med en rakett fra bakken for å teste sin militære kapasitet. Det ble straks besvart av USA med en tilsvarende test. Kina gjennomførte nok en test. Wikileaks-dokumenter og åpne kilder viser en ordkrig på høyt plan mellom USA og Kina, helt ukjent for norsk offentlighet.

Norge hadde og har en klar offisiell politikk mot militarisering av verdensrommet. Dette har kommet til uttrykk gjennom taler i FNs generalforsamling (f. eks. Skogrand 2007), Soria Moria-erklæringen (motstand mot dagens rakettforsvarsplaner) og Stortingsmelding om nedrustning i 2008 (med krav om strengere regulering av militær virksomhet i verdensrommet.)

Jeg hadde fått bekreftet i en e-post fra informasjonsavdelingen til US Air Force Space Command i 2000 at Vardø-radaren hadde et dekningsområde som ikke var dekket av andre amerikanske radaranlegg. En power-point-presentasjon fra US Air Force Command viste at dekningsområdet til radaren i Vardø er fra null grader Greenwich til 90 grader øst. Det vil si dekningsrområde fra Kanariøyene i vest til Pakistan i øst. Det vil si at radaren i Finnmark følger alle lands observasjons- eller spionsatellitter og andre satellitter over det urolige Midt-Østen.

Jeg viste ikke hvordan radaren i Norge skulle brukes i en eventuell satellittkrig. Jeg viste ingenting hvordan den amerikanske radaren i Norge var knyttet til en amerikansk strategi til en slik krigføring. Å finne ut av dette var en sentral drivkraft i arbeidet med boka.

Hva er genuint nytt

Genuint nytt er at den amerikanske radaren i Finnmark er en del av et nytt, prioritert amerikansk våpensystem for å forsvare egne og angripe andre lands satellitter i verdensrommet. Den gjennomgår en stadig modernisering for dette formål. Radaren følger objekter ned til en tennisballs størrelse over ekvator fra Kanariøyene i vest til Pakistan i øst. Den dekker hele det urolige Midt-Østen, og dekker områder som ikke er dekket av noen andre amerikanske radarsystem.

Nytt for offentligheten er også amerikanske forskeres forskningsarbeid som viser at Vardø-radaren må være en del av det nye vestlige rakettforsvaret i Øst-Europa, noe forskerne mener norske myndigheter må være gjort kjent med, men vil ikke opplyse den norske offentligheten om.

Norges klare brudd på Svalbard- og Antarktistraktaten er nytt for offentligheten. Jeg dokumenterer i åtte kapitler at Norge bryter Svalbardtraktaten, og jeg bruker to kapitler på å dokumentere Norges brudd på Antarktisttraktaten.

Det er også nytt at europeiske påståtte sivile satellittprogram for miljøovervåking som Norge støtter, brukes militært, blant annet i Libya-krigen. Her har næringsminister Trond Giske gitt mangelfulle opplysninger til Stortinget.

Organiseringen av arbeidet

Organiseringen av arbeidet har vært vanskelig i kombinasjon med en reporterjobb ved et distriktskontor i NRK. Jeg har sett alle delene av min historie som en helhet, og ment at nyhetsformatet ikke var egnet som formidlingsform. Jeg har i stor grad brukt fritid for research.

Tanken var først å researche ferdig og formidle historien med en ny NRK Brennpunkt-produksjon. Det tok flere år fra første kontakt med redaksjonen til at jeg oppgav det prosjektet. I den prosessen måtte jeg offentliggjøre en del av nyhetsmaterialet i researchen om SvalSat på grunn av et samarbeid med Nordisk Film som etter planen skulle resultere i en produksjon for NRK Brennpunkt.

Veien til en bokkontrakt var lang. NRK ville gå for en kontrakt, men kort tid etter la NRK ned sin egen bokproduksjon. I direkte kontakt var flere forlag interessert i mitt prosjekt, men jeg opplevde at jeg var bundet av mitt ansettelsesforhold til NRK til å la NRK lisensiere en bokutgivelse. NRK inngikk en intensjonsavtale med Spartacus. Min misnøye med forlaget førte til at samarbeidet ble brutt, og ny, endelig samarbeidspartner ble Pax Forlag.

Jeg har ikke fått økonomisk støtte fra NRK for å researche og skrive boka, og har derfor vært avhengig av å skaffe egen finansiering. Startkapital fikk jeg ved at jeg var den første som mottok Tore Sandbergs SKUP- stipend på 100 000 kroner for undersøkende journalistikk i 2008. Jeg ønsket å bruke stipendet som en delfinansiering av en TV-produksjon, men når jeg ikke klarte å få det til, ble beløpet stående på bok for framtidig bruk.

Stipendet gjorde at jeg kunne ta permisjon høsten 2010 i tre måneder for å starte arbeidet med boka. Jeg visste da at arbeidet ville ta lengre tid, og jeg var avhengig av mer finansiering for å komme i mål. Jeg hadde fått et avslag fra Fritt Ord. For at jeg kom videre i finansieringsprosessen tror jeg det var av stor betydning at jeg fikk kapasiteter som professor Willy Østreng og researcher i NRK Brennpunkt, Ståle Hansen, til å anbefale søknadene. Etter hvert fikk jeg økonomisk støtte fra Fritt Ord, Norsk Forfatter- og Oversetterforening, Norsk Kunstnerstipend og egen familie. Jeg hadde økonomiske rammer til å ta permisjon fra NRK for å gjøre ferdig boka. Sluttprosessen med boka tok sju måneder på heltid.

Metodebruk

Som jeg har vært inne på betydde starten av dette arbeidet at jeg fikk kjennskap til ny metodebruk. Nitidig og systematisk søk på internett var den mest sentrale arbeidsmetoden. I første omgang handlet det om å få faktakunnskap om den amerikanske radaren i Vardø. Den amerikanske radaren ble av amerikanerne kalt Have Stare, og ved årtusenskiftet gav søk i Google med dette eksakte navnet vel 600 treff, og alle omhandlet denne radaren. Jeg gikk gjennom alle de vel 600 dokumentene flere ganger. Det viste seg at det var tre kategorier som la ut informasjon. Det var selskaper som hadde vært med i utbyggingen av radaren, det var militære avdelinger med ansvar for radaren og det var eksperter/forskere som hadde laget utredninger om radaren. Den første gruppen hadde et ønske å vise seg fram for å få nye oppdrag, den andre gruppen ville framheve sin betydning i det amerikanske forsvaret og den tredje gruppen ville vise seg fram for andre eksperter og også finansieringskilder. Alle kunne på den måten sies å presentere informasjon med en viss slagside, samtidig er det snakk om store bedrifter med tusenvis av ansatte, militære avdelinger med minst like stort personell og internasjonalt anerkjente forskningsmiljø. Det burde øke troverdigheten. En enkelt kilde var likevel ikke tilstrekkelig. Hele tiden var det flere dokumenter som til sammen kunne gi dekning for en påstand. Ofte formet det seg nett av informasjon som formet en helhet som var troverdig.

Den amerikanske radaren har den militære betegnelsen AN/FPS-129. Dette er også et godt søkeord. Søket gir dokumenter fra det amerikanske forsvaret og andre som har inngående kjennskap til radaren. Den norske etterretningstjenesten har gitt radaren det navnet den er kjent som i Norge i dag, Globus II. Dette er også et godt søkeord, gjerne kombinert med en eller to av de to andre nøkkelordet jeg har nevnt. Det som var bra var at for vel ti år siden gav ikke søk i Google på disse nøkkelordene treff som ikke var relevant for mitt arbeid. Google i dag fanger opp dokumenter om helt andre ting uten verdi. Jeg gikk gjennom tusenvis av dokumenter. En god del av de lagra jeg på min datamaskin og skrev ut på papir. Jeg lagde meg et arkivsystem for utskrifter etter tema. Det skjedde flere ganger at dokumenter på nett ble borte. Både etter at jeg hadde vært inne på sider og etter at jeg hadde vært i kontakt pr telefon ved amerikanske militære avdelinger.

Det neste viktige steget var å finne nøkkelord eller ordsammensetninger i dokumenter som jeg kunne bruke videre for å få mer informasjon om et mer spesielt emne. Slike begrep var for eksempel ”Space Situational Awareness” – et amerikanske militært begrep for et system for overvåkning i verdensrommet som den amerikanske radaren i Finnmark er en del av. Slike begrep gir eksakte treff i Google fordi det er konstruerte militære begrep. Et hjelpemiddel er også å bruke forkortelsene som de militære ofte bruker, i dette tilfellet SSA. Et søk med en kombinasjon av ”SSA” og den amerikanske navnet på radaren ”Have Stare”, gir mye god kunnskap om radarens romovervåkningsfunksjon.

Jeg har over mange år jobbet med sikkert et hundretalls nøkkelbegrep for å øke min kunnskap om radaren. Jeg kan nevne at det viste seg at betegnelsene ”Offensive Space Defense”, OSD, og ”Defensive Space Defense” DSF var viktige nøkkelord for informasjon om hvordan amerikanerne ser for seg krigføring mot satellitter.

I de fleste tilfeller er det oppgitt en forfatter til dokumentet, og jeg har tatt kontakt med militære, selskap og eksperter for å få bekreftet innhold og for å få utdypet innhold i artikler. Det har vist seg at

militære og selskaper som jobber med militære har vært vanskelig å få i tale. Ekspertene har jeg vært i kontakt med pr. e-post, telefon og ved personlige møter.

Når det gjelder research i forhold til andre deler av boka har også søk på nett vært den viktigste metoden. Jeg kunne da bygge på min opparbeidete kunnskap om krigføring i verdensrommet. Det gjorde det mye lettere å vite hvilken retning jeg skulle søke ny kunnskap, plukke ut nye nøkkelord og prøve ordkombinasjoner.

Den militære interessen for de norske satellittstasjonene på Svalbard og i Antarktis er i stor grad knyttet til etterretning. Navn på satellitter som bruker disse stasjonene sammen med ordet "intelligence" ble derfor en viktig kombinasjon, gjerne kombinert med ordet "warfighter" gav dokumenter med direkte relevans for mitt prosjekt. I likhet med arbeidet med den amerikanske radaren i Vardø tok jeg også kontakt med eksperter bak artikler jeg fant på nett. Det viste seg at det var få uavhengige norske eksperter. Forsvarets Forskningsinstitutt sitter på det meste av denne ekspertisen i Norge, og der var det lite å hente. I en tidlig kontakt med Kongsberg Satellite Services, som driver stasjonene på Svalbard og i Antarktis, fikk jeg presentert påstander som ikke var i samsvar med selskapets egne presentasjoner på nett. Selskapet motsatte seg også at jeg fikk oversikt over satellitter som brukte satellittstasjonene fra offentlige kilder. Jeg fikk nei til å besøke stasjonen på Svalbard.

Gordon Petrie, professor i geografi i Skottland var en verdifull muntlig og skriftlig kilde for informasjon om Svalbards betydning for militær etterretning i Taiwan, Sør-Korea og India. Jeg hadde også kontakt med eksperter i Sør-Korea, Tyskland, Nederland, Sveits, Frankrike, Storbritannia, Canada og USA, dels med mail, dels med telefon.

I denne delen av researchen brukte jeg også norske postjournaler aktivt. Jeg kunne følge utbyggingen av satellittvirksomheten på Svalbard fra år til år ved å følge korrespondansen for nye satellitt-tillatelser. Jeg møtte etterhvert saksbehandleren for disse sakene i Post- og teletilsynet, Anton Bolstad. Han gav meg utmerket service for at jeg skulle få oversikten. På gulvet på mitt hjemmekontor rullet jeg ut en fem-seks meter lang og en meter bredt papirstykke, der jeg fra år til år plottet inn de viktigste begivenhetene for satellittstasjonen på Svalbard – et godt virkemiddel for å få oversikt.

Nok engang var det å søke på nøkkelord og kombinasjoner. Naturligvis Svallsat og Trollsat og navn på de forskjellige satellittene. Det viste seg at Utenriksdepartementet, Justisdepartementet, Samferdselsdepartementet, Sysselmannen og Post- og Teletilsynet hadde de mest interessante dokumentene. Jeg har over år kanskje bestilt et tusentalls dokumenter og gikk gjennom alle dokumentene jeg fikk selv om de ved første øyekast ikke så spennende ut. Det handlet om kompetanseoppbygging på bredt plan.

Jeg gikk også gjennom alle årsrapportene til Post- og teletilsynet, Norsk Romsenter og Kongsberg Satellite Services de siste ti årene, for Norsk Romsenter sin del tilbake til 1995. En del av rapportene er tilgjengelige på nett, andre måtte jeg få tilsendt med post. Det er om lag 270 kildehenvisninger bak i boka, mange viser igjen til flere kilder, i tillegg til alle kildene som er direkte vist til i bokteksten.

En spesiell del av metodebruken kom jeg til etter forhandlinger med forlag om bokutgivelse. Det var ingen tvil om at jeg innholdsmessig hadde nok for et vellykket bokprosjekt. Utfordringen var det formmessige. Hvordan lage en helhetlig, lettlest og god historie ut fra en research i stor grad basert på dokumenter? Det var enighet om at boka formmessig skulle bygges rundt at jeg reiser rundt og møter

folk som er knytta til denne historien. Det betydde at de fleste kapitlene er bygd rundt møter med muntlige kilder. Jeg brukte mye tid og energi på de personene jeg har brukt. Først måtte jeg sirkle inn hvilke personer som kunne være relevant. Jeg måtte skaffe meg mest mulig relevant kunnskap om personen jeg plukket ut. Nok engang ble nett det viktigste redskapet.

KILDEBRUK

Spesielt i forhold til arbeidet med den amerikanske radaren i Vardø var det viktig å bruke kilder det ikke kunne knyttes usikkerhet til. Jeg har lenge vært klar over at jeg har jobbet med kontroversielle tema, der holdninger hos norske politikere og norsk offentlighet har vært vanskelig å rokke. Jeg skal gi et lite eksempel:

I forbindelse med produksjonen av Brennpunkt-produksjonen Pentagons Øye intervjuet jeg Philip E. Coyle, som hadde vært statssekretær i det amerikanske forsvarsdepartementet med ansvaret all å vurdere all testing av nytt våpenmateriell, også den amerikanske radaren i Vardø. Han sa i intervjuet at radaren skulle følge eventuelle raketter fra Kina og Russland mot USA og var derfor en del av det amerikanske rakettforsvaret. Likevel var ikke norske offisielle holdninger som gikk på at radaren ikke er en del av rakettforsvaret til å rokke.

Jeg anså at offisielle, offentlige dokumenter var de sikreste kildene i mitt arbeid, og derfor de beste til mitt formål. Det var også tids- og kostnadsbesparende. Alt kunne gjøres fra en datamaskin i Vadsø når det måtte passe.

Jeg mente det ville være vanskelig å sette spørsmålstegn ved disse kildene. Spesielt var disse kildene godt egnet til faktainformasjon. Jeg fant mye verdifull informasjon i det amerikanske forsvarsbudsjettet som Kongressen legger ut på internett.

Siste kapitell i boka er i stor grad bygd opp rundt en langtidsplan for det amerikanske luftforsvaret fra 1999, en handlingsplan som ble laget i tilknytning til den og den første offentlige doktrinen om amerikansk krigføring i verdensrommet fra 2004.

Denne holdningen til kilder tok jeg med meg videre i forhold til arbeidet med andre tema i boka. Jeg kunne sitte med et stort univers med materiale etter nettsøk i forskjellige retninger, gjennomgang av bøker jeg hadde lånt på bibliotek, kjøpt i bokhandlere og på nett, kontakt med eksperter osv. Likevel var det ofte de offisielle, offentlige dokumentene som var grunnmuren når jeg skulle bygge opp historier.

Et slikt materiale fant jeg i årsrapporter og offentlig brevveksling for å beskrive den økende skepsis til Svalsat og TrollSat hos Post- og teletilsynet, Forsvarets Forskningsinstitutt og andre. Jeg fikk også vurderinger fra tilhengerne av økt satellittvirksomhet, som først og fremst var Norsk Romsenter og Kongsberg Satellite Services.

Brevveksling i forbindelse med nye satellitt-søknader til Post- og teletilsynet var også et slikt viktig rammeverk, som jeg kunne bygge annen type informasjon rundt.

Formelt er det Norsk Romsenter som får tillatelsene for nye satellitter å bruke SvalSat. Jeg spurte Norsk Romsenter om å få en oppdatert liste over hvilke tillatelser som var i aktiv bruk. Det fikk jeg ikke fordi Kongsberg Satellite Services ikke skulle ha ønsket det på grunn av kommersielle årsaker. Jeg fikk derfor bare en liste over en del av satellittene som brukte Svalsat. Jeg prøvde å få endret denne beslutningen, men kom ingen vei. For meg var det et klart uttrykk for at Kongsberg ikke ville at jeg skulle se de i kortene. Jeg måtte nøye med oversikter som Kongsberg selv hadde lagt ut på internett over hvilke satellitter som brukte SvalSat og andre kilder.

Arbeidet har ført til at jeg har måttet tilegne meg mye kunnskap om militær satellittvirksomhet. Heldigvis er det innføringer og lærebøker på nett som har vært til stor hjelp, både norske og amerikanske. Jeg har også hatt flere lange samtaler med professor Gunnar Stette ved NTNU i Trondheim. Stette er blitt brukt som ekspert av Post- og teletilsynet i forbindelse med tillatelser til nye satellitter. Jeg har også rådført meg med flere andre norske eksperter.

KILDEKRITIKK

Naturligvis kunne jeg også ønsket meg utro tjenere eller offentlige personer i posisjon som kunne stått fram og bekreftet min historie. Jeg har i en tidlig fase intervjuet en tidligere ansatt ved den amerikanske radaren i Vardø. En kilde som med min kunnskap i dag var verdifull. Denne personen syntes det var svært vanskelig å bli intervjuet fordi han brøt taushetsplikten for etterretningstjenesten. Jeg prøvde også å få snakket med andre, men det viste seg vanskelig.

Over flere år hadde jeg kontakt med norsk prosjektleder for den amerikanske radaren i Vardø, Tom Rykken. Jeg opplevde at han ble mer og mer tilknapet i sine svar, og der var ikke noe mer å hente der. Med det oppstyret det var i forbindelse med at radaren ble flyttet fra USA til Norge, regnet jeg det som lite sannsynlig at høyere amerikanske militære ville snakke åpent om dens funksjon. Det fikk jeg også bekreftet i forbindelse med spørsmål om intervjuavtaler.

Etter tradisjonell journalistisk arbeidsmetode skulle jeg bedt om intervjuer med representanter for Forsvarsdepartementet, Utenriksdepartementet og Kongsberg Satellite Services for gjengivelse i boka. Jeg gjorde ikke det. En grunn var at jeg ikke ønsket å vente i det lengste med å presentere min presentasjon slik at disse ikke skulle starte en kampanje i media før boka kom ut. Men det var flere andre årsaker.

Jeg hadde over år vært i kontakt og intervjuet forsvarsministre, representanter for Forsvarets Overkommando og Etterretningstjenesten, og viste veldig godt at jeg ikke ville få noen nye opplysninger fra den kanten om den amerikanske radaren i Vardø.

Når det gjaldt Svalbard hadde utenriksminister Jonas Gahr Støre vinteren 2010 overfor Stortinget kategorisk avvist brudd på traktaten ut fra min tidlige research. Jeg hadde hørt polarrådgiver Karstein Klepsvik i Utenriksdepartementet bli intervjuet av Dagsrevyen, og jeg hadde snakket med Klepsvik på telefon off record. Det talt også imot at jeg ville intervju en representant for Utenriksdepartementet.

Administrerende direktør i Kongsberg Satellite Services, Rolf Skatteboe, hadde jeg også vært i kontakt med, selv om jeg anså Utenriksdepartementet som den viktigste angripne part med departementets ansvar for å overholde Svalbardtraktaten. En bokutgivelse stiller ikke samme krav til tilsvar som annen journalistikk. Også formkrav i bokprosjektet gjorde at jeg ikke valgte å intervju en representant for Utenriksdepartementet og Kongsberg Satellite Services. Det også andre grunner til at jeg ikke valgte å intervju Kongsberg Satellite Services som jeg har vært inne på. Jeg syntes det var tilstrekkelig å forholde meg til utenriksdepartementet og Kongsberg Satellites Services brev fra postjournal og egen og annen informasjon tilgjengelig på internett der vurderinger knyttet til Svalbardtraktaten og Antarktistraktaten kom klart til uttrykk. Juridisk avdeling i NRK gikk gjennom hele teksten før publisering etter mitt ønske, og fant den forsvarlig å offentliggjøre.

Etter publisering har disse instansene hatt rikelig anledning til å komme med sine synspunkter. Etter min mening har det ikke vært noen forsøk på betvile dokumentasjon jeg har lagt fram. Forsvaret har ikke benektet de nye opplysningene om Vardø-radaren. Et annet eksempel: Jeg skrev etter utgivelsen en kronikk i VG der jeg konkluderte med at embetsmenn i Utenriksdepartementet snakker usant eller er dårlig informert. Kronikken er ikke besvart, selv om departementet har et 20-talls informasjonsmedarbeidere. Et spørsmål fra Solhjell til Støre i Stortinget er blitt besvart med påstander som ikke engang er blitt prøvd å bli underbygget med argumentasjon.

Spesielle erfaringer

Boka kom ut i november 2011. NRK bestemte at jeg ikke skulle lage materiale for TV, radio og nett på boka av presseetiske årsaker. Jeg hadde derfor ingen styring hvordan offentligheten ble kjent med innholdet i boka. De store nettavisene som VG, Dagbladet, NRK og Nettavisen hadde hovedoppslag om boka, og jeg deltok i en debatt om boka i Dagsnytt 18 utgivelsesdagen sammen med polarrådgiver i Utenriksdepartementet, Karsten Klepsvik og professor Willy Østreng. Østreng har i intervju sagt at han mener Norge bryter Svalbardtraktaten på grunn av satellittvirksomheten. Av norske riksdekkende medier har senere blant andre Klassekampen og Ny Tid hatt større artikler. En rekke russiske medier har skrevet om boka. I skrivende stund vurderer SV om de skal forfølge saken i Stortinget etter at Støre har gitt sitt første svar i forhold til om Norge bryter Svalbardtraktaten., <http://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Sporsmal/Skriftlige-sporsmal-og-svar/Skriftlig-sporsmal/?qid=52132> Parlamentarisk leder for Arbeiderpartiet i Stortinget, Helga Pedersen, har ennå ikke villet kommentere innholdet i boka.

Jeg har selv skrevet en artikkel om boka for tidsskriftet Monocle, som utgis over hele verden. Jeg har også skrevet en artikkel om boka for det globale nettverket som jobber mot militarisering av verdensrommet, <http://www.space4peace.org>. Det svenske tidsskriftet Folket i Bild/Kulturfront har i sitt første nummer i 2012 en fem siders reportasje om boka. Boka er oversatt til russisk av den russiske ambassaden i Oslo, og det vil bli tatt et initiativ for å få utgitt boka på russisk. Jeg undersøker også mulighetene for å få utgitt boka på engelsk.

Jeg har nådd mitt viktigste mål med dette prosjektet, nemlig å få skrevet ned historien slik at den er offentlig tilgjengelig. Jeg mener jeg har skrevet en viktig historie. Så får tida vise hva det vil gi av nye konsekvenser. Jeg er ut fra tidligere arbeider med utenriks- og sikkerhetspolitikk ikke overrasket over det så langt er relativt liten offentlig diskusjon i etterkant av utgivelsen.

Vadsø 10.01.12

Bård Wormdal